

WEGWIJZER

JEUGD EN VEILIGHEID

Aanpak risicojeugd en jeugdgroepen

HOE HELP JE JONGEREN MET SCHULDEN?

Bijna 60 procent van de scholieren vindt het lastig om verantwoordelijk met geld om te gaan. Dat blijkt uit het Nibud Scholierenonderzoek. Ongeveer 55 procent van de jongvolwassenen in de leeftijd van 18 tot en met 27 jaar, heeft een schuld. Daar zijn de leningen bij de Dienst Uitvoering Onderwijs niet bij inbegrepen. Stress door schulden verlamt een mens. Wat zijn de achtergronden van schulden en wat kun je als professional doen?

Met de 18de verjaardag verandert er veel voor een jongere. Want het is de leeftijd dat jongeren financiële verantwoordelijkheid krijgen, over eigen geld beschikken en autonoom beslissingen nemen. Deze overgang naar zelfstandigheid kan abrupt zijn, zeker als jongeren met conflicten het ouderlijk huis moeten verlaten of zelfs dakloos raken. Jongeren met schulden zijn vaak kwetsbaar. Zij hebben een beperkt besef van schulden en de gevolgen die dat heeft voor de langere termijn. Schulden ontstaan meestal door ogenschijnlijk

onschuldig geld lenen van klasgenoten. Op dat moment beseffen jongeren onvoldoende dat zij hiermee al een schuld hebben.

Bepaald gedrag is vaak de oorzaak van schulden. Er zijn verschillende soorten schulden:

- overbestedingsschulden
- aanpassingsschulden
- onwetendheids- en verminderingsschulden
- compensatieschulden
- overlevingsschulden
- informele schulden

Overbestedingsschulden

Jongeren die meer geld uitgeven dan zij aan inkomen ontvangen, bouwen overbestedingsschulden op. Bijvoorbeeld doordat zij zonder toestemming dure abonnementen afsluiten of aankopen doen op afbetaling.

Aanpassingsschulden

Met hun 18de verjaardag komen jongeren in een nieuwe levenssituatie terecht, die nieuwe regels kent. Bijvoorbeeld dat zij als meerderjarige verplicht zijn een zorgverzekering af te sluiten. Hiermee gaan vaak schulden gepaard en dat noemen we aanpassingsschulden.

Onwetendheids- en vermijdingsschulden

Deze schulden ontstaan doordat jongeren niet goed weten wat ze moeten doen of zich er niet eens van bewust zijn dat ze iets moeten doen. Uit angst en schaamte schakelen ze geen doeltreffende hulp in. Het gaat hier bijvoorbeeld om verzekeringen, studiefinanciering, uitkeringen enz. Na enige tijd openen ze vaak de post van instanties niet meer, omdat de situatie hen volledig boven het hoofd is gegroeid.

Compensatieschulden

Gedrag dat tijdelijk nare gevoelens dempt en schulden met zich meebrengt, leidt tot compensatieschulden. Jongeren besteden dan bijvoorbeeld te veel geld aan drank en/of (soft)drugs om even aan hun schulden te ontsnappen. Op de langere termijn dragen deze schulden bij aan nog diepere ellende.

Overlevingsschulden

Naarmate de situatie van een jongere uitzichtlozer wordt, stapelen schulden zich op. Nu jongeren op eigen benen moeten staan, hebben ze geld nodig om in hun basisbehoeften te voorzien. Hebben ze hoge schulden, dan gaan ze het ene gat vullen met het andere. Bijvoorbeeld door uitkeringen en/of toeslagen

door te laten lopen, zwart te rijden en boetes niet te betalen waardoor de schuld verder oploopt.

Informele schulden

Informele schulden staan wel bekend als straatschulden. Dit zijn schulden die jongeren hebben op de straat, van ouders of vrienden. Deze schulden zijn vaak een blinde vlek, maar vormen een veelvoorkomend probleem. Met name jongeren met een Licht Verstandelijke Beperking (LVB) kampen met deze onzichtbare schulden, omdat zij op straat worden uitgekozen door kwaadwillende personen die hen bewust misbruiken. Jongeren bouwen zo schulden op in het informele circuit. Daarmee kunnen zij later worden gedwongen om mee te doen aan criminele activiteiten.

KATVANGER

Kwetsbare jongeren die ouder worden, bieden criminelen nieuwe mogelijkheden om hen te misbruiken. Jongeren worden dan ook geregeld gebruikt als katvanger, bijvoorbeeld voor verschillende vormen van financiële fraude. Denk hierbij aan het openen van een bankrekening. Een minderjarige katvanger krijgt een vergoeding om zijn bankpasje uit te lenen of neemt zelf geld op van zijn rekening en geeft dit af. Is deze jongere voor de wet volwassen, dan kunnen er auto's en woningen op zijn naam worden gezet. Zo zet hij bijvoorbeeld een kenteken op zijn naam, maar gebruikt hij de auto niet. Het voertuig blijft vaak onverzekerd en belastingen en boetes worden niet betaald. Soms hoeft een jongere alleen maar wat aanvraagformulieren in te vullen, bijvoorbeeld voor een telefoon. Hij ontvangt een vergoeding van de daadwerkelijke gebruiker die vervolgens de telefoon regelmatig gebruikt voor criminele doeleinden. Dit kan leiden tot hoge schulden. Voor de katvanger kan dit vergaande gevolgen hebben.

Rico kreeg zijn eerste schulden toen hij 13 jaar oud was:

'Ik dacht er te makkelijk over. Ik liep over een terrein waar je niet mag lopen. Boete. Ik kreeg ook een keer een boete voor het beledigen van een ambtenaar in functie. Of met een schroevendraaier op straat lopen na zes uur 's avonds. Op een gegeven moment kreeg ik een scooter, toen ik een jaartje of 15 was. Ik ging veel te hard rijden. Bij doorgetrokken streep inhalen. 'Wheelies' maken. Dus ook verkeersboetes. Ik dacht er echt te makkelijk over. Op een gegeven moment had ik al € 5000,- schuld toen ik 16 was. Nog nooit had ik een boete betaald. Mijn vrienden: hun moeders betaalden hun boetes altijd. En die van mij werden niet betaald. Dus dan dacht ik: ik betaal ook niet. Een jaar later had ik al € 10.000,- schuld of zo. En volgens mij is het daarna verdubbeld. Ik denk er gewoon te makkelijk over. Bijvoorbeeld scooters die ik op mijn naam heb staan. Daar is niet meer op te rijden. Dus dan schors ik ze. En een jaar later word je weer gevraagd om het opnieuw te schorsen of te verzekeren. En dat vergeet ik dan. Of ik heb de brief niet gezien. Dan denk ik: laat maar zitten, komt wel. Op een gegeven moment is die boete ook weer € 1.000,-, dan wordt-ie € 1.500,- en dan € 2.000,- of zo. Daar had ik er ook al een stuk of 3, 4 van. Toen had ik voor m'n 18de al meer dan €20.000,- schuld.'

UITZICHTLOOS

Voor veel jongeren lijkt de situatie uitzichtloos. Problemen blijven zich opstapelen. Stress, een laag IQ, een sociaal netwerk dat onvoldoende in staat is om te kunnen helpen en de digitalisering van de overheid maken de situatie vaak niet makkelijker. Niet alleen de jongere is het overzicht kwijt, maar de hulpverlener vaak ook. Stress door schulden verlamt een mens. In die stressvolle situatie moeten jongeren 3 zware stappen zetten:

1. Toegeven dat er een probleem is dat ze zelf niet kunnen oplossen.
2. Overzicht creëren en zorgen dat de schuld niet verder oploopt.
3. Aflossen van de schulden.

MAATWERK

De aanpak van schuldenproblematiek is maatwerk. Een effectieve lokale aanpak begint bij de integrale aanpak van risicovol en delinquent gedrag van jongeren. Deze aanpak moet het uitgangspunt vormen voor alle partijen. Een belangrijk thema in deze aanpak behoort de schuldenproblematiek te zijn. Om die het hoofd te bieden is het van belang dat de verschillende gemeentelijke afdelingen, overheidsinstanties en zorg- en welzijnspartners goed samenwerken. Onder regie van de gemeente maken samenwerkingspartners afspraken om meer preventieve maatregelen te treffen, mogelijkheden te realiseren om tijdig te signaleren en in te grijpen, en betere hulp en ondersteuning te bieden bij het oplossen van schuldenproblemen.

Financiële voorlichting

Preventie is van groot belang in de aanpak van schulden. Voorkom dat financiële problemen gemakkelijk kunnen ontstaan. Signaleer ook tijdig problemen en zorg dat wanneer de schulden toch ontstaan, deze niet zo exorbitant hoog kunnen oplopen. Maak de doelgroep bewust van de consequenties van schulden. Zorg dat risicovol gedrag niet gewoon wordt

gevonden. Het zou een grote winst kunnen zijn als scholen een rol oppakken en het voorkomen van schuldenproblematiek een onderdeel wordt van een onderwijstaak. Financiële voorlichting zou meer een onderdeel moeten worden van het onderwijs, met name voor de kwetsbare groep. Veilig leren omgaan met geld is tenslotte een belangrijke preventiestrategie.

Ingrijpen

Naast financiële voorlichting is tijdig ingrijpen een belangrijke maatregel. Wanneer het mis dreigt te gaan, moeten jongeren eerder in de gelegenheid worden gesteld om met prangende vragen aan te kloppen bij de schuldhulpverlening. Instanties kunnen een voorbeeld nemen aan particuliere bedrijven die eerder in beweging komen bij signalen die duiden op betalingsproblemen. Bijvoorbeeld wanneer enveloppen retour komen. Samenwerken met zorgverzekeraars is hierbij een goede optie. Soms heeft een samenwerkingspartner twee maanden geen signaal ontvangen van een jongere. Dan kan hij die persoon direct benaderen en met hem in gesprek gaan. Zo kunnen problemen binnen de perken worden gehouden.

Hulpverlening

Hulpverleners van kwetsbare jongeren, waaronder woonbegeleiders, hebben ervoor gekozen om hen te ondersteunen in hun weg naar zelfstandigheid. Daar hoort het uitzoeken van een chaotische financiële situatie bij. Dit onderdeel moet aantrekkelijker worden voor (woon)begeleiders. Zowel praktische als morele hulpverlening is van groot belang. Ont-zorg jongeren wanneer de situatie hen boven het hoofd lijkt te groeien. Neem een stukje verantwoordelijkheid over, zodat de schulden niet verder oplopen. Maak een overzicht van de exacte schulden en stabiliseer de jongere. Boek concrete resultaten door regelingen te treffen en doe schuldeisers een aanbod. Zo wordt de jongere steeds meer zorgenvrij, wat de stress

verlaagt. Wanneer de stress iets afneemt, is het tijd om te kijken op welke manieren er ruimte kan worden gecreëerd om schulden af te lossen. Het is heel belangrijk om dit samen met de jongere te doen. Want het gaat om gedragsverandering. Wanneer de situatie stabiel is en het stressniveau beheersbaar, laat dan de jongere weer zoveel mogelijk de regie in eigen handen nemen. Ga naast de jongere zitten, en laat hem het werk doen, zo pakt hij de leiding over zijn eigen leven terug.

Schuldensysteem

Momenteel is het schuldensysteem volstrekt onoverzichtelijk. Een hulpverlener heeft vaak al moeite om het systeem te doorgronden, hoe moet een kwetsbare jongere het dan begrijpen? Door het systeem inzichtelijker te maken, kunnen gevoelens van machteloosheid of onrechtvaardigheid kleiner worden. Tot die tijd maak je de drempel voor jongeren zo laag mogelijk om bij de schuldhulpverlening aan te kloppen. Dan kan het meeste leed wellicht worden voorkomen.

Het ministerie van Justitie en Veiligheid werkt bij de aanpak van jeugdgroepen met Denktanks. Hierin wisselen professionals uit de praktijk en wetenschappers hun kennis en ervaringen uit om de aanpak van jeugdgroepen te verbeteren. De Denktanks wisselen steeds van samenstelling, afhankelijk van het onderwerp dat wordt besproken. Jan Dirk de Jong (Hogeschool Leiden) is voorzitter. In een vorige Denktank-bijeenkomst stond het voorkomen dat gezinnen hun problemen doorgeven centraal. De volledige opbrengst van deze en vorige Denktanks lees je terug op www.wegwijzerjeugdveiligheid.nl/denktank. Een verkorte en praktische duiding van de denktanks, vind je in onze infosheets op deze pagina: www.wegwijzerjeugdveiligheid.nl/onderwerpen/publicaties-wegwijzer

Deze infosheet kwam tot stand in samenwerking met Jan Dirk de Jong (Hogeschool Leiden) en de Portefeuille Integrale aanpak Kindermishandeling en Jeugdgroepen van het ministerie van Justitie en Veiligheid.

Stichting Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) draagt bij aan de maatschappelijke veiligheid door het stimuleren van publiek-private samenwerking, actieve kennisdeling van de veiligheidspraktijk en kwaliteitsontwikkeling van instrumenten en regelingen.

CCV centrum voor
criminaliteitspreventie en
veiligheid